

УДК 341.2:346.2

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-2-12>**Расулов Теймур Бахтиярович**

аспірант кафедри загальноправових дисциплін факультету № 3
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0005-6073-4721

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПРОЦЕДУРНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано трансформацію змісту процедурно-процесуальних аспектів діяльності юридичних осіб публічного та приватного права в Україні. Стрімкий розвиток суспільства в останні декілька століть зумовив формування (удосконалення) окремих напрямів суспільного життя, сфер діяльності людини, галузей права та правових інститутів. В останні десятиліття активні процеси цифровізації людства своєю чергою впливають на трансформацію зазначених явищ, формування правової бази відносин у цифровому (інформаційному) суспільстві, стимулювання розвитку такого суспільства – цифровій трансформації.

Важливим напрямом у процесах цифрової трансформації є широке застосування цифрових технологій у сфері публічного права та процесах державного управління.

На сьогодні вже є значна кількість наукових праць щодо різних аспектів діджиталізації. Окремим напрямом, який привертає увагу фахівців-практиків і науковців, є саме діджиталізація процедурно-процесуальної діяльності юридичних осіб публічного та приватного права.

Більшість загальноправових (галузевих) інститутів доцільно аналізувати з точки зору їх категоріального змісту, принципів та функцій, правосуб'єктності, а також мети та завдань. Аналогічні питання постають і в процесі аналізу юридичних осіб як суб'єктів здійснення процедурно-процесуальної діяльності.

Одним із таких інститутів права, на якому варто акцентувати увагу, є інститут «юридична особа». Звісно, саме поняття не є новим, утім останніми роками спостерігається подальший його розвиток, що передбачає вдосконалення, а інколи і розширення понятійного апарату, що знаходять вираз у чинних джерелах права, напрацювання нових механізмів регулювання таких правовідносин та їх реалізації. На нашу думку, найбільш показовим у трансформації інституту юридичної особи є вдосконалення процедурно-процесуальних аспектів діяльності юридичних осіб, через які розкриваються певні властивості останніх.

Ключові слова: юридична особа, юридична особа публічного права, діджиталізація, цифрова трансформація.

Rasulov T. B. Legal entities as subjects of procedural and procedural activity

The article analyzes the transformation of the content of procedural and procedural aspects of the activities of legal entities of public and private law in Ukraine.

A significant number of scientific works and sources of law that highlight (regulate) various aspects of the procedural and procedural activities of legal entities of public and private law in Ukraine are analyzed. A separate direction that attracts the attention of practitioners and scientists is the digitalization of the procedural and procedural activities of legal entities of public and private law.

Most general law (branch) institutions should be analyzed from the point of view of their categorical content, principles and functions, legal personality, as well as goals and objectives. Similar questions arise in the process of analyzing legal entities as subjects of procedural and procedural activities.

One of such legal institutions, on which attention is focused, is the general legal institution of “legal entity”. Of course, the concept itself is not new; however, in recent years its further development has been observed, which involves the improvement, and sometimes the expansion of the conceptual apparatus, which find expression in the current sources of law, the development of new mechanisms for regulating such legal relations and their implementation. In our opinion, the most indicative in the transformation of the institution of a legal entity is the

improvement of the procedural aspects of the activities of legal entities, through which certain properties of the latter are revealed.

The rapid development of society and in the last few centuries has led to the formation (improvement) of certain areas of social life, spheres of human activity, branches of law and legal institutions. In recent decades, active processes of digitization of humanity, in turn, affect the transformation of these phenomena, the formation of the legal basis of relations in the digital (information) society, and the stimulation of the development of such a society – digital transformation. An important direction in the processes of digital transformation is the widespread use of digital technologies in the field of public and private law and public administration processes.

Key words: legal entity, public law legal entity, digitalization, digital transformation.

Вступ. Проблематика юридичної особи як суб'єкта правовідносин є однією з тих, яка привертає увагу як з точки зору правового регулювання, так і наукового пошуку удосконалення цього інституту. Вже наявні на сьогодні наукові дослідження свідчать про загальноправовий та міжгалузевий характер категорії «юридична особа». Однак подальший розвиток суспільних відносин, розширення змістового наповнення цього поняття, стрімке збільшення обсягу норм, що регулюють процедурно-процесуальні аспекти діяльності суб'єктів правовідносин, вказують на те, що проблематика юридичних осіб як суб'єктів процедурно-процесуальної діяльності потребує більш детального наукового аналізу.

Цивілізаційні, інтеграційні процеси у сучасному глобалізованому світі спричинили стрімкі зміни у сфері публічно-правових та приватно-правових відносин, формування нових підходів та інструментів у механізмі системи процедурно-процесуальної діяльності суб'єктів правовідносин.

Окрім цього, формування одного з напрямів подальшого прогресивного розвитку людства – цифрової трансформації – також впливають на трансформацію інституту юридичної особи. Одним із пріоритетних напрямів діджиталізації виступають саме процеси управління суспільними справами публічного управління. При цьому процедурно-процесуальна діяльність юридичних осіб публічного права зазнає суттєвих змін в умовах цифрової трансформації, з'являються нові механізми здійснення процедурно-процесуальної діяльності.

Однак потреба суспільства в якісному загальнотеоретичному та нормативно-правовому регулюванні зазначеної сфери актуалізує наше дослідження.

Матеріали та методи. Проблематика дослідження категорії «юридична особа», її нормативно-правове регулювання ставали предметом дослідження наукової юридичної спільноти протягом багатьох століть. Утім у рамках нашого дослідження хотілося б акцентувати увагу на науковому доробку таких сучасних вітчизняних дослідників як на загальнотеоретичному, так і галузевому рівнях, як: І.А. Артеменко, П.С. Лютиков, О.Ф. Пасєка, Т.М. Мілова, А.О. Москаленко, І.В. Спасибо-Фатєєва, О.М. Танчик та інші.

Методологічною основою дослідження є сукупність методів та прийомів наукового пізнання, серед яких виокремлюємо: логічний метод, системно-структурний метод, порівняльно-правовий метод, формально-юридичний метод.

Метою статті є дослідження інституту юридичної особи як суб'єкта процедурно-процесуальної діяльності в умовах цифрової трансформації.

Результати. Поняття «юридична особа» є предметом наукового пошуку багатьох авторів. Хоча початково поняття юридичної особи формувалося передусім у рамках цивільно-правових відносин [1; 2]. Згідно зі ст. 80 Цивільного кодексу України, «юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правосдатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді» [3]. Як бачимо, ЦК України закріпив таку ознаку юридичної особи, як здатність бути позивачем та відповідачем у суді, закріпивши відповідні ознаки юридичної особи. Юридична особа є міжгалузєвою категорією, а не лише цивільно-правовою. Так, юридичні особи, як і фізичні особи, можуть бути суб'єктами адміністра-

тивних, цивільних, господарських та кримінальних процесуальних правовідносин, якщо вони визнані суб'єктом цивільного процесуального права, носіями процесуальних прав та обов'язків. Поняття суб'єкта права нерозривно пов'язується з категорією цивільної процесуальної правоздатності, котра виникає в юридичних осіб одночасно з дієздатністю, і відповідно до статей 46, 47 ЦПК України нею наділяються, крім фізичних осіб, також і юридичні особи. Зокрема, у статті 46 цивільну процесуальну правоздатність визначають як здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи (цивільна процесуальна правоздатність), що мають усі фізичні і юридичні особи [3]. Близька до цивільно-правової характеристики міститься і у Господарському процесуальному кодексі України, зокрема, частинах 1, 2 та 5 статті 44. Визначається процесуальна правоздатність та процесуальна дієздатність юридичних осіб: «1. Усі фізичні і юридичні особи здатні мати процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, боржника (процесуальна правоздатність). 2. Процесуальна дієздатність, коли юридичні особи здатні особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді. 5. Юридична особа набуває процесуальних прав та обов'язків у порядку, встановленому законом, і здійснює їх через свого представника» [4].

На думку одного із дослідників проблематики юридичних осіб П.С. Лютікова, відправною точкою розуміння юридичних осіб саме як суб'єктів адміністративного права буде їх адміністративна правосуб'єктність, у тому числі адміністративна дієздатність та адміністративна правоздатність. Таким чином, базовим критерієм поділу юридичних осіб на певні групи є не порядок їх створення, термін дії, форма власності, територія функціонування тощо, а обсяг адміністративної правосуб'єктності, що і зумовлює їх роль та місце в адміністративно-правових відносинах (юридичних осіб – лідерів і юридичних осіб – учасників правовідносин) [5, с. 175–176].

Незважаючи на те, що поняття юридичної особи активно використовується майже всіма

галузями права, традиційно воно формувалося в рамках цивільно-правової доктрини, в контексті регулювання майнового обігу і не досить піддавалося комплексній теоретичній переробці з погляду різних галузей права [6, с. 13]. У своїй статті О.М. Танчик аналізує основні теорії юридичної особи, які почали формуватися ще у часи середньовіччя, авторка наголошує: «Різноманітність методологічних підходів окремих авторів у вирішенні загального питання про суб'єкт права значною мірою зумовлює і різноманітність теорій юридичної особи, створення яких можна пояснити потребами практики, історичними умовами існування і діяльності тих чи інших суспільних утворень, економічними умовами конкретного суспільства. Теорії юридичної особи можна розділити на дві великі групи: концепції, що заперечують наявність певного реального суб'єкта із властивостями юридичної особи; концепції, що визнають наявність носія таких властивостей» [6, с. 13]. Досить ґрунтовний аналіз наявних підходів дав змогу авторці виокремити такі основні теорії [6, с. 14–17]: теорія фікції (котру нерідко ще називають «теорією уособлення», в рамках якої виокремлюють чотири напрями); теорію цільового майна; посадового і товариського майна; колективної власності; позитивістська теорія юридичної особи; нормативістська теорія юридичної особи; теорія інтересу (запропонована Р. Ієрінгом); органічна теорія (або теорія соціальних організмів, автор Отто Гірке) та похідні від неї, які розглядали юридичну особу як реальний суб'єкт права, відповідно, як будь-який суб'єкт права, юридична особа володіє правоздатністю і дієздатністю, може вчиняти делікти і відповідати за них; реалістичних теорій, прихильники реалістичних теорій розглядали юридичну особу як соціальну реальність, котра володіє самостійною волею і самостійним інтересом, які відрізняються від волі та інтересів тих осіб, що її становлять.

Щодо поняття цивільної процесуальної дієздатності, то на сьогодні понятійний та нормативний зміст значно розширено, що своєю чергою потребує уваги з боку представників інших юридичних наук (теорія держави

та права, конституційне, адміністративне, кримінальне, господарське тощо). Заслуговує уваги з боку законодавця не тільки матеріальна нормативно-правова основа, а й процедурно-процесуальний характер реалізації, що включає сукупність процесуальних норм та механізмів реалізації першої.

На рівні комплексних наукових досліджень у галузі права щодо проблематики процедурно-процесуальної правосуб'єктності юридичних осіб привертають увагу дисертаційні дослідження таких вітчизняних фахівців: П.С. Лютікова «Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права» [7]; І.А. Артеменко «Органи публічної адміністрації як суб'єкти адміністративно-процесуального права: теорія та практика» [8]; О.М. Танчик «Адміністративно-правові основи застосування санкцій до юридичних осіб» [9; 10]; О.Ф. Пасєка «Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження» [11]; Т.М. Мілова «Кримінальна відповідальність юридичних осіб: окремі аспекти» [12]; А.О. Москаленко «Адміністративно-правове регулювання статусу юридичних осіб публічного права» [13] тощо.

На сучасному етапі юридична наука та практика розмежовує поняття юридичних осіб публічного та приватного права.

Звісно, ми розуміємо, що суб'єкт управління керується передусім загальноправовими та галузевими принципами права, втіленими у нормах-принципах. При цьому застосовуються форми та методи, характерні для всієї системи виконавчої влади. Однак для конкретного правозастосувача принципово важливою є детальна регламентація власного правового статусу та допустимих процесуально-процедурних дій [14, с. 124].

Трансформація поняття «юридична особа публічного права» відбувалася протягом кінця ХХ – першої чверті ХХІ століть. Утім донедавна поняття юридичної особи публічного права мало лише наукове тлумачення, і тільки у 2025 році в Україні на підзаконному рівні було надано нормативне його визначення [15].

На думку А.О. Москаленко, юридична особа публічного права – це організація, яку утворено на підставі розпорядчого акта Пре-

зидента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування відповідно до норм публічного права з метою виконання переважно функцій держави або місцевого самоврядування [13, с. 58].

Власне, єдине нормативне визначення понять «іноземна юридична особа публічного права» та «юридична особа публічного права України» визначено підпунктами 12, 40, 41 пункту 2 «Положення про визначення банками України мінімального розміру експозицій, зважених за кредитним ризиком», під якими розуміють [15]:

1) Юридична особа публічного права України – юридична особа-резидент, яка відповідає одночасно таким критеріям: є неприбутковою установою / організацією, що належить до сфери управління Уряду України / органу місцевого самоврядування України, або суб'єктом господарювання, який створений в установленому порядку Урядом України, отримує від нього фінансову підтримку та здійснює некомерційне господарювання; має прямо визначені законодавством України гарантійні зобов'язання центрального Уряду України / органу місцевого самоврядування України щодо забезпечення виконання фінансових зобов'язань, взятих такою юридичною особою, у разі їх невиконання;

2) іноземна юридична особа публічного права – юридична особа-нерезидент, яка відповідає одночасно таким критеріям: є неприбутковим органом адміністрування, що належить до сфери управління центрального уряду / регіонального уряду / органу місцевого самоврядування іноземної країни або органу, що виконує повноваження, ідентичні до повноважень регіонального уряду / органу місцевого самоврядування іноземної країни, або суб'єктом господарювання, який перебуває у власності центрального уряду / регіонального уряду / органу місцевого самоврядування іноземної країни, отримує від нього фінансову підтримку, достатню для забезпечення виконання визначених законодавством повноважень, та здійснює некомерційне господарювання; має прямо визначені на законодавчому рівні гарантійні зобов'язання цен-

трального уряду / регіонального уряду / органу місцевого самоврядування іноземної країни щодо забезпечення виконання зобов'язань, взятих такою юридичною особою, у разі їх невиконання.

Окремого дослідження потребує питання віднесення громадських організацій (об'єднань) зі статусом юридичних осіб до юридичних осіб публічного права. Зокрема, з урахуванням положення ч. 2 ст. 81 ЦК України такі об'єднання мають бути віднесені до юридичних осіб приватного права. Подальша гармонізація норм національного права з правом ЄС потребує врегулювання питань щодо сутності, процесуального положення, підстав та форм участі громадських об'єднань як юридичних осіб публічного права у системі органів публічної адміністрації. З теоретичної точки зору таке дослідження необхідно для визначення місця і особливостей громадських об'єднань у системі суб'єктів публічного управління, а з практичної – для відмежування останніх від інших недержавних інституцій [8, с. 275].

Громадські організації можуть працювати у різних сферах – від захисту прав і свобод до культурної діяльності. Громадська організація може бути зареєстрована як юридична особа або без такого статусу.

Саме тому створення умов для подальшої адаптації національного законодавства до європейських правових стандартів, забезпечення дієвого правового регулювання діяльності юридичних осіб публічного права та підвищення ефективності їхньої діяльності можливе шляхом:

1) систематизації законодавства про юридичні особи публічного права та прийняття

окремого базового законодавчого акта, який має закріпити поняття юридичної особи публічного права та визначити основні її ознаки; встановити систему, основні види та організаційно-правові форми діяльності юридичних осіб публічного права; чітко окреслити коло публічно-правових утворень, які можуть створювати юридичні особи публічного права; визначити загальні риси правосуб'єктності юридичних осіб публічного права;

2) уніфікація та вироблення чітких правил реалізації правосуб'єктності юридичними особами публічного права у системі органів виконавчої та судової влади.

Таким чином, зазначені вище шляхи вдосконалення законодавства у сфері інституту юридичної особи публічного права передбачають врегулювання відповідних суспільних відносин на законодавчому рівні, що відповідає принципу верховенства права.

На сьогодні в Україні створено ефективні цифрові інструменти для здійснення юридичними особами своєї процедурно-процесуальної діяльності [16].

Висновки. Таким чином, провівши аналіз інституту «юридична особа», можемо зазначити, що його понятійний та нормативний розвиток активно триває і нині, зростає кількість наукових підходів до розуміння самого поняття та процедурно-процесуальних аспектів у діяльності юридичних осіб.

У 2025 році в Україні введено в нормативний обіг поняття юридичної особи публічного права, що надає вже правові підстави для розмежування юридичних осіб на публічно-правові та приватно-правові.

Література

1. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій Міністерства юстиції, науковців, фахівців: правникам, нотарям, адвокатам, суддям, викладачам, студентам. Т. 3 : Юридична особа / ред. І.В. Спасибо-Фатєєва. Харків, 2009. 735 с.
2. Спасибо-Фатєєва І.В. Юридичні особи за Цивільним кодексом України. *Право України*. 2014. № 2. С. 70–79.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 2694-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

5. Лютіков П.С. Класифікація юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права в адміністративно-правовій доктрині: пошук базового критерію. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. № 3. С. 170–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2016_3_27.
6. Танчик О.М. Юридична особа як суб'єкт адміністративного права: проблеми теорії та практики. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 3 С. 13–18.
7. Лютіков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 28 с.
8. Артеменко І.А. Органи публічної адміністрації як суб'єкти адміністративно-процесуального права: теорія та практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2017. 433 с.
9. Танчик О.М. Адміністративно-правові основи застосування санкцій до юридичних осіб : дис. ... докт. філософії : 081 «Право». Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2021. 226 с. URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/tanchyk-dysertatsia.pdf>.
10. Танчик О.М. Юридична особа як суб'єкт адміністративного права: проблеми теорії та практики. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Ч. 3 С. 13–18.
11. Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 235 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/224>.
12. Мілова Т.М., Бліндовська А.Л. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: окремі аспекти. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. № 16. С. 188–193.
13. Москаленко А.О. Адміністративно-правове регулювання статусу юридичних осіб публічного права : дис. ... докт. філософії : 081 «Право». Одеса, 2022. 239 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/22335>.
14. Латинін М., Юрченко Є. Теоретичні основи державного нагляду у сфері будівництва в Україні. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 2(10). С. 119–124.
15. Про затвердження Положення про визначення банками України мінімального розміру експозицій, зважених за кредитним ризиком : Постанова Національного банку України від 03.04.2025 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043500-25/ed20250403#n80>.
16. Дія. Цифрова держава. Офіційний сайт. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/>.

References

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar: poiasnennia, tлумachennia, rekomendatsii z vykorystanniam pozytsii vyshchikh sudovykh instantsii Ministerstva yustytisii, naukotsiv, fakhivtsiv: pravnykam, notariam, advokatam, suddiam, vykladacham, studentam (2009). [Civil Code of Ukraine: Scientific and practical commentary: explanations, interpretations, recommendations using the positions of the highest judicial instances of the Ministry of Justice, scientists, specialists: for lawyers, notaries, advocates, judges, teachers, students]. T. 3: Yurydychna osoba / red. I.V. Spasybo-Fatieieva. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Spasybo-Fatieieva, I.V. (2014). Yurydychni osoby za Tsyvilnym kodeksom Ukrainy [Legal entities under the Civil Code of Ukraine Legal entities under the Civil Code of Ukraine]. *Pravo Ukrainy*. № 2. S. 70–79 [in Ukrainian].
3. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 2694-VIII [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 16.01.2003 No. 2694-VIII] (2003). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
4. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.11.1991 r. № 1798-XII [Commercial Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 06.11.1991 No. 1798-XII Commercial Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 06.11.1991 No. 1798-XII] (1991). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> [in Ukrainian].
5. Liutikov, P.S. (2016). Kласифікація yurydychnykh osib yak subiektiv administratyvnoho prava v administratyvno-pravovii doktryni: poshuk bazovoho kryteriiu [Classification of legal entities as subjects of administrative law in administrative law doctrine: search for a basic criterion]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*, 3, 170–177. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2016_3_27 [in Ukrainian].
6. Tanchyk, O.M. (2019). Yurydychna osoba yak subiekt administratyvnoho prava: problemy teorii ta praktyky [Legal entity as a subject of administrative law: problems of theory and practice]. *Pivdennoukrainskyi pravnychiy chasopys*. № 4. Ch. 3, S. 13–18 [in Ukrainian].
7. Liutikov, P.S. (2013). Yurydychni osoby yak subiekty administratyvnoho prava [Legal entities as subjects of administrative law]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Artemenko, I.A. (2017). Orhany publichnoi administratsii yak subiekty administratyvno-protsesualnoho prava: teoriia ta praktyka [Public administration bodies as subjects of administrative procedural law: theory and practice]. *Doctor's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

9. Tanchyk, O.M. (2021). Administratyvno-pravovi osnovy zastosuvannia sanktsii do yurydychnykh osib [Administrative and legal bases for applying sanctions to legal entities]: dys. ... dokt. Filosofii: 081 "Pravo". Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V.N. Karazina. Kharkiv. Retrieved from: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/tanchyk-dysertatsia.pdf> [in Ukrainian].
10. Tanchyk, O.M. (2019). Yurydychna osoba yak subjekt administratyvnoho prava: problemy teorii ta praktyky [Legal entity as a subject of administrative law: problems of theory and practice]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*. № 4. Ch. 3. S. 13–18 [in Ukrainian].
11. Pasieka, O.F. (2010). Kryminalna vidpovidalnist yurydychnykh osib: porivnialno-pravove doslidzhennia [Criminal liability of legal entities: a comparative legal study]. *Candidate's thesis*. Lviv. Retrieved from: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/224> [in Ukrainian].
12. Milova, T.M., Blindovska, A.L. (2024). Kryminalna vidpovidalnist yurydychnykh osib: okremi aspekty [Criminal liability of legal entities: certain aspects Criminal liability of legal entities: certain aspects]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pravo*, 16, 188–193 [in Ukrainian].
13. Moskalenko, A.O. (2022). Administratyvno-pravove rehuliuвання statusu yurydychnykh osib publichnoho prava [Administrative and legal regulation of the status of legal entities under public law]: dys. ... dokt. filosofii: 081 "Pravo". Odesa. Retrieved from: <https://hdl.handle.net/11300/22335> [in Ukrainian].
14. Latynin, M., Yurchenko, Ye. (2012). Teoretychni osnovy derzhavnoho nahliadu u sferi budivnytstva v Ukraini [Theoretical foundations of state supervision in the construction sector in Ukraine]. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, 2(10), 119–124 [in Ukrainian].
15. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy minimalnoho rozmiru ekspozytsii, zvazhenykh za kredytnym ryzykom: Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 03.04.2025 r. № 43 [On approval of the Regulation on determining by banks of Ukraine the minimum size of exposures weighted by credit risk: Resolution of the National Bank of Ukraine dated 03.04.2025 No. 43] (2025). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043500-25/ed20250403#n80> [in Ukrainian].
16. Diia. Tsyfrova derzhava [Action. Digital State]. Ofitsiinyi sait. Retrieved from: <https://plan2.diia.gov.ua/> [in Ukrainian].